Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11),, како и врз основа на член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија” бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14 и 116/14) министерот за образование и наука ја утврди наставната програма по **основи на општествените науки за IX одделение** на деветгодишното основно образование за **учениците со мултихендикеп** во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

ОСНОВИ НА ОПШТЕСТВЕНИТЕ НАУКИ

IX ОДДЕЛЕНИЕ

ДЕВЕТГОДИШНО
ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

Скопје, август 2015

1 . НАЗИВ НА ПРЕДМЕТОТ

Предметот **основи на општествените науки** има значајно место во воспитно - образовниот процес во основното деветгодишно образование за **учениците со мултихендикеп** кои треба да усвојуваат суштински, систематизирани и научно потврдени знаења. Тие треба да стекнат основно разбирање на минатото и сегашноста на историјата на цивилизациите и нејзините главни етапи. Изучувањето на историјата треба да изгради свест и позитивни ставови на одредени историски настани, движења, личности во историската борба за демократија и човекови права.

Наставата по основи на општествените науки исто така дава придонес во изградувањето на вредносен систем на однесување кон својот народ и држава, кон другите народи и држави, да им помага на младите да ја разбираат сегашноста во светлината на минатото и се она што претставува цивилизациско достигнување во светот во духот на граѓанските вредности и демократијата, како и да го продлабочи интересот за натамошно изучување на историските настани и процеси.

Неделен фонд на часови: 2 часа
Годишен фонд на часови: 72 часа
Статус на предметот: задолжителен

2 . ЦЕЛИ НА ПРЕДМЕТОТ ЗА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД

Ученикот /ученичката:

- да се оспособува , да ги проширува усвојува основните знаењата за значајните настани, појави, процеси и личности кои оставиле трага во историјата на човештвото;
- да ги развива способностите за сознавање на причинско-последичните врски на историските појави и да го развива критичкото мислење кон општествено - економските процеси низ сите историски развојни периоди;
- да се поттикнува да ги развива способностите за сознавање на општествените процеси и промените кои се развиваат преку историските настани /случувања;
- да се поттикнува да ги развива способностите за разбирање на поврзаноста меѓу економските, политичките и социјалните односи во одделните општества низ историскиот развој;
- да се поттикне да го запознае историското минато со цел да ја разбере сегашноста;
- да се поттикнува да развива чувство на патриотизам кон својот народ и својата татковина и да ги почитува историските, општествените и економските вредности и разлики на народите во светот;
- да се поттикне да ги развива способностите, да умее да ги препознава културните и верските разлики меѓу народите;
- да се поттикнува, да развива чувство на почит и лојалност кон Република Македонија;
- да се поттикнува, да развива свест за сопствениот национален идентитет;
- да се оспособува, да ги осознава настаните и процесите во сопствената историја и историјата на балканските и европските народи;
- да се поттикнува, да развива чувство на меѓуетничко разбирање во Република Македонија и почит меѓу Македонците, Албанците, Турците и припадниците на другите заедници како и со народите на Балканот, Европа и светот преку изучување на историјата и културата на различните народи и држави;

- да се поттикнува, да го почитува историското и културното наследство на Македонија и другите народи;
- да се поттикнува, да развива свест за почитување на човековите права и слободи.

3 . ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот /ученичката:

- учениците да се запознаат со суштинските поими и термини карактеристични за овој историски период како што се: колонијализам, фронт, толеранција, антанта, централни сили, фашизам, националсоцијализам, студена војна, агресија, болшевизам, диктатура, тоталитаризам, малцинство, федерација, иселеништво, устав, комунизам, капитулација, миграција, национализација, деколонизација, окупација, инвазија, блоковска поделба, плурализам, колективизација, индустријализација;
- да се запознаат настаните, процесите, промените и личностите карактеристични за светот, Европа, Балканот и Македонија од почетокот на Првата светска војна до денес;
- да се запознаат причините за големите воени судрувања на државите во XX век и последиците за одделни народи и за човештвото во целина;
- да се запознаат со за распаѓањето на големите империи во Европа и колонијалните сили во светот и настанувањето на новите држави по Првата и Втората светска војна, како последица на тој процес;
- да се запознаат со одделните демократски и тоталитарни системи во Европа и светот со нивните појавни карактеристики;

- да се запознаат, да бидат информирани се за постојните меѓународни институции кои работат за чување на мирот, меѓународната соработка и разбирање, за јакнењето на правата и слободите на граѓаните, за толеранција и решавање на конфликтите и за афирмирање на другите вредности на граѓанското општество;
- да се запознаат со карактеристиките на "студената војна" по Втората светска војна, блоковската поделба, пропаѓањето на тоталитарниот комунистички режим и ги објаснуваат позитивните страни на современите интеграциони процеси во Европа и пошироко во светот;
- да се поттикнуваат, да го запознаат животот на македонскиот народ во поделена Македонија, да ја сфаќаат политичката дискриминација и национална асимилација во периодот меѓу двете светски војни, да го објаснуваат континуитетот и етапите на борбата за национална и социјална слобода за обезбедување државност;
- да се запознаат со основните придобивки од антифашистичката и националноослободителната борба на македонскиот народ во текот на Втората светска војна;
- да се запознаат со причините и последиците од распаѓањето на СФРЈ, раздружувањето на Македонија од СФРЈ без војна и почетокот на осамостојувањето на Република Македонија во економски, политички и културен поглед;
- да се запознаат со аспектите на брзиот развој на науката, појавата и улогата на нови технологии во производството, комуникациите и нивното влијание на севкупниот живот на човекот - граѓанин на планетата Земја.

4. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

Наставен предмет: ОСНОВИ НА ОПШТЕСТВЕНИТЕ НАУКИ			
1. ЕВРОПА, БАЛКАНОТ И МАКЕДОНИЈА ВО ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА (ориентационо 7 часа)			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката - да се поттикнуваат, да ги осознаат причините за војната и да ги разликуваат од нејзиниот повод; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат најосновните карактеристики на оваа војна и нејзините последици; - Да се поттикнуваат,да стекнат знаења за Версајскиот мировен договор.	ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА	Антанта Централни сили Франц Фердинанд Гаврило Принцип „Млада Босна“ Западен, Источен и Јужен фронт	▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Првата Светска војна ▪ Илустрации-разговор по илустрации за Првата Светска Војна ▪ Работа со историска карта и атлас ▪ Гледање на документарен филм

- Да се поттикнуваат , да стекнат знаења за учеството на балканските држави на страната на двата сојузи; - Да се поттикнуваат, да ја осознаат положбата на цивилното население; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат последиците од војната за балканските земји.	БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ И НАРОДИ ВО ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА	Македонски (Солунски) фронт Династија Караѓорѓевиќ Елефтерос Венизелос Крал Константин „Голема Грција“ „Голема Романија“ Албанија –северен дел Централни сили Јужен дел на Албанија – силите на Антантата	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Балканските држави и народи во Првата Светска војна ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Балканските држави и народите во Првата Светска Војна ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
- Да се поттикнуваат, да ја осознаат за положбата на македонскиот народ во позадината на фронтот; - Да се поттикнуваат, да ги осознаа	МАКЕДОНИЈА ВО ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА	Македонски колонии во Русија Димитрија Чуповски Крсте Мисирков Списание „Македонски глас“ Наце Димов	▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Македонија во Првата Светска војна

последиците од војната за македонскиот народ.		Тодор Александров	▪ Илустрации-разговор по илустрации за македонија во Првата светска Војна ▪ Споредување на животот порано и денес во Македонија
- Да се поттикнуваат, да осознаат за меѓународнатата положба на Албанија во текот на Првата светска војна и за нејзиното учество во истата (Албанците под окупацијата на Австро-Унгарија и Бугарија); - Да се поттикнат, да осознаат за отпорот на Албанците против освојувачите	АЛБАНИЈА ВО ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА	Иса Болетини, Дед Ѓон Љуљи Темистокли Гермењи Сали Бутка Азем Галица Шоте Галица Идриз Сефери	▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Албанија во Првата Светска Војна ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период

2. СВЕТОТ. ЕВРОПА И БАЛКАНОТ МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ (ориентационо 12 часа)			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
- Да се поттикнуваат, да ги осознаат последиците од Версајскиот мировен договор; - Да се поттикнуваат, да и осознаат основните појави и процеси на меѓународен план (економски кризи, фашизмот нацизмот); - Да се поттикнуваат, да ги осознаат промените во секојдневниот живот на луѓето по војната.	СВЕТОТ ПО ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА	Фашизам Нацизам Расизам Антисемитизам Антикомунизам Експанзионизам Мала Антанта Балканска Антанта Економска криза Бенито Мусолини Адолф Хитлер Франклин Рузвелт Сталин Шпанска граѓанска војна Пакт Рибентроп-Молотов	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Светот по Првата Светска војна ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Светот по Првата Светска Војна ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
- Да се поттикнуваат,да ги осознаат	ТУРЦИЈА СТАНУВА РЕПУБЛИКА	Кемал Мустафа Ататурк	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска

промените кои се случувале во Турција како последица од Првата светска војна; - Да се поттикнуваат да ја осознаат модернизацијата на турското општество и улогата на Кемал Мустафа Ататурк.		Грчко-турска војна Севрски мировен договор Лозански мировен договор	читанка за Турција по Првата Светска војна ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Турција по Првата Светска Војна ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период ▪ Гледање документарен филм за М.Ататурк
- Да се поттикнуваат, да ги осознаат причините и начинот на формирањето на Кралството СХС; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат противречностите со	СОЗДАВАЊЕ НА КРАЛСТВОТО СХС	Анте Трумбиќ Крал Александар Караѓорѓевиќ Никола Пашиќ Григорие Хаџиташковиќ Бановини Стјепан Радиќ	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за создавањето на кралство СХС ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други

кои било оптоварено Кралството на СХС на економски и политички план.			пишувани материјали за создавање на Кралството СХС ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период
- Да се поттикнуваат, да ги осознаат состојбите во Бугарија , нејзиниот политички систем и меѓународната положба; - Да се поттикнуваат,да осознаат внатрешните состојби и меѓународните односи на Грција.	БУГАРИЈА И ГРЦИЈА МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ	Царот Борис III Георги Димитров Александар Стамболиски Александар Цанков Јоанис Метаксас	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Бугарија и Грција меѓу двете Светски војни ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Бугарија и грција меѓу двете Светски војни ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период
- Да се поттикнуваат и осознаат за	АЛБАНИЈА ОД 1918 - 1928 ГОДИНА	Сулејман Делвина Елез Исуфи	▪ Разговор преку слики,

конгресите во Драч и Љушња; - да се потикнуваат, да го осознаат албанското прашање на мировната конференција; - да се поттикнуваат, да осознаат за ослободителните востанија на Албанците против туѓите окупатори и за конечното меѓународно признавање на Албанија; - да се поттикнуваат ,да осознаат за Јунската револуција во Албанија (1924) и за Албанската република.		Бајрам Цури Авни Рустеми Фан Ноли	илустрации, историска читанка за Албанија (од 1918-1928) ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период

- Да се поттикнуваат, да осознаат за воспоставувањето на Кралството и за економско-политичките односи во истото; - Да се поттикнуваат и осознаат за меѓународната положба на Албанија.	КРАЛСТВОТО АЛБАНИЈА ОД 1928 - 1939 ГОДИНА	Крал Ахмет Зогу I Фан Ноли Ѓерѓ Фишта Александер Дренова	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Кралство Албанија (од 1928-1939) ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Кралството Албанија ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
- Да се поттикнуваат и осознаат за влијанието на аграрната реформа и колонизацијата на Кралството СХС (Југославија) врз албанското население; - Да се поттикнуваат,осознаат за политиката на	ПОЛОЖБАТА НА АЛБАНЦИТЕ ВО КРАЛСТВОТО НА СХС	Шоте Галица Ферат Драга	

насилно иселување на Албанците (во Турција и Албанија); - Да се поттикнуваат и осознаваат просветно-културната политика на власта кон Албанците; - да се поттикнуваат и осознаат за формите на отпор на Албанците против власта. - Да се поттикнуваат и осознаат карактеристиките на граѓанското општество; - - Да се поттикнуваат и осознаат за просветата, книжевноста, издавачката дејност и уметноста.	КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНИТЕ ПРИЛИКИ КАЈ АЛБАНЦИТЕ МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ	Луиѓ Гуракуќи Александар Хуваџи Мигени Асдрени	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Културата и просветата кај албанците меѓу двете светски војни ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период

3. МАКЕДОНИЈА МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ (Ориентационо 7 часа)			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката: - Да се поттикнуваат и осознаат знаат за односот на политичките режими на Југославија, Грција, Бугарија и Албанија кон посебноста на македонскиот народ; - Да се поттикнуваат, да ја осознаат положбата на македонскиот народ во соседните држави; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат поимите: денационализација и асимилација, колонизација, раселување и интернација	МАКЕДОНЦИТЕ ВО РАМКИТЕ НА СОСЕДНИТЕ ДРЖАВИ	Димитар Влахов Никола Вапцаров Ѓорче Петров Димо Хаџидимов Арсени Јовков Тодор Александров Иван (Ванчо) Михајлов Методија Шаторов Шарло Симеон Кавракиров	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Македонците во рамките на соседните држави ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за македонците во рамките на соседните држави ▪ Илустрации-разговор по илустрации за

- Да се поттикнат, да ги осознаат за состојбите во македонското националноослободително движење во услови на неговото дејствување во различни држави; - да се поттикнуваат, да ги осознаат начините на делување и програмските цели на најважните организации и групи на македонското националноослободително движење.	МАКЕДОНСКО НАЦИОНАЛНО ОСЛОБОДИТЕЛНО ДВИЖЕЊЕ	Ѓорче Петров Димо Хаџидимов Петар Поп Арсов Ангел Динев Александар Стамболиски Александар Цанков Димитар Влахов Панко Брашнаров Методија Шаторов Шарло	значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Македонското национално ослободително движење и меѓународни односи ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за

- Да се поттикнат, да ги осознаат причините за неповолната меѓународна положба на македонскиот народ; - Да се поттикнат,да го осознаат значењето за решавањето на македонското национално прашање во рамките на меѓународните конференции и организации и за односот на големите сили.	МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНО ПРАШАЊЕ ВО МЕЃУНАРОДНИТЕ ОДНОСИ	Методија Шаторов Шарло Стефан и Малина Попивановци	Македонското национално ослободително и меѓународни односи ▪ Илустрации- разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
- Да се поттикнат,да го осознаат засилениот процес на афирмација на македонската национална свест; - да се поттикнуваат,	АФИРМАЦИЈА НА МАКЕДОНСКАТА НАЦИОНАЛНА СВЕСТ, ЈАЗИК И КУЛТУРА	Војдан Чернодрински Никола Киров Мајски Димитрија Чуповски Крсте Петков Мисирков Кочо Рацин Венко Марковски Коле Неделковски МАНАПО	▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за македонската

да ги осознаат за најважните творци и творби на Македонците со кои се афирмирал македонскиот јазик и култура.			национална свест,јазик и култура ▪ Илустрации- разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период

4. СВЕТОТ, ЕВРОПА И БАЛКАНОТ ВО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА (Ориентационо 12 часа)			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
- Да се поттикнуваат и осознаат причините за избувнувањето на Втората светска војна; - Да се поттикнуваат, да го осознаат за односот на силите во војната и за пресвртните моменти; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат крајот и последиците од војната.	ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА од 1939 – 1945 ГОДИНА	Винстон Черчил Франклин Рузвелт Сталин	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Втората Светска војна, за Холокаустот и последиците во текот на Втората С.Војна ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Втората Светска Војна, Холокаустот и последиците во текот на Втора С.Војна ▪ Илустрации-

- Да се поттикнуваат, да ги осознаат за причините на Холокаустот и антисемитизмот; - да се поттикнуваат, осознаваат за концентрационите логори и обемот на жртвите на Холокаустот; - да се поттикнуваат, да ги осознаваат последиците од Холокаустот.	ХОЛОКАУСТОТ И ПОСЛЕДИЦИТЕ ВО ТЕКОТ НА ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	Адолф Хитлер „Мојата борба“ Холокауст Концентрациони логори	разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период ▪ Гледање на документарни филмови (интернет)
- Да се поттикнуваат и осознаат за односот на балканските влади кон силите на	СИЛИТЕ НА ОСКАТА И БАЛКАНСКИТЕ ЗЕМЈИ	Тројниот пакт	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Тројниот пакт

оската; - да се поттикнуваат и осознаат за улогата на балканските држави во окупаторскиот систем. - Да се поттикнуваат и осознаат за почетокот на војната и окупацијата на Југославија; - Да се поттикнуваат, да ги осознаат фашистичките и антифашистички сили на тлото на Југославија; - да се поттикнуваат и осознаат за крајот на Втората	ЈУГОСЛАВИЈА ВО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	Цветковиќ – Мачек Милан Недиќ Анте Павелиќ Јосип Броз Тито АВНОЈ Тито-Шубашиќ Комунистичка партија Сремски фронт	▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Југославија во Втората Светска Војна ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните

светска војна во Југославија. - Да се поттикнуваат и осознаат за фашистичкиот напад и окупацијата на Грција; - да се поттикнуваат, да осознаат за текот на војната и за учесниците во неа; - - да се поттикнуваат, да осознаат за положбата на цивилното население.	ГРЦИЈА ВО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	ЕЛАС (грчка народноослободителна војска) КПГ (Комунистичка партија на Грција) ЕАМ (Грчки ослободителен фронт) Георгиос Папандреу СНОФ (Славјаномакедонски народноослободителен фронт)	личности од тој период ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Грција, Бугарија и Албанија во Втората Светска војна ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Грција, Бугарија и Албанија во Втората Светска Војна ▪ Илустрации- разговор по илустрации за значајните

- Да се поттикнуваат , да осознаат за причините за стапувањето на Бугарија на страната на силите на оската; - да се поттикнуваат да осознаат за појавите на отпор во Бугарија и за положбата на насе-лението; - да се поттикнуваат, да осознаат за капитулацијата на Бугарија во 1944 и за нејзината преориентација.	БУГАРИЈА ВО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	Цар Борис III Георги Димитров	личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
- Да се поттикнуваат, да осознаат за италијанската и	АЛБАНИЈА ВО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	Крал Ахмет Зогу I Шефќет Верлаци	

германската окупација на Албанија; - да поттикнат, да осознаат за отпорот на албанскиот народ против италијанската и германската окупација; - да се поттикнуваат, да ги осознаваат ставовите и деј-носта на одделните политички организации. - Да се поттикнуваат, да осознаат за окупационите системи (италијански,	АЛБАНЦИТЕ ВО ЈУГОСЛАВИЈА И ГРЦИЈА ВО ВРЕМЕТО НА ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	Баталјон „Бајрам Цури“ Партизански одред „Зејнел Ајдини“	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Албанците во Југославија и Грција во Втората Светска војна ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за Албанците во Југославија и Грција во Втората Светска Војна ▪ Илустрации-

бугарски и германски) и за положбата на Албанците; - да се поттикнуваат, да ја осознаат борбата против окупаторите; - да се поттикнуваат, да осознаат за просветата и културата во текот на Втората светска војна.			разговор по илустрации за значајните личности и настани од тој период

5. МАКЕДОНИЈА ВО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА (Ориентационо 11 часа)			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
- Да се поттиканат, да осознаат за текот на окупацијата на Македонија и нејзината поделба на окупациони подрачја; - Да се поттикнува, да осознаат за положбата на населението во градот и селото и за неговиот однос кон окупаторите; - да се поттикнат, да осознаат за депортацијата на Евреите од Македонија, за нивната судбина и последиците од Холокаустот спроведен во Македонија.	ОКУПАЦИЈА И ПОДЕЛБА НА МАКЕДОНИЈА		▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за окупацијата и поделбата на Македонија ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали за окупацијата и поделбата на Македонија ▪ Илустрации-разговор по илустрации за

- Да се поттикнат, да осознаат за видовите на отпор на населението; - да се поттикнат, да осознаат знаат за платформата на одделните политички сили кон националноослободителната борба на македонскиот народ; - да се поттикнат, да осознаат за организирањето и почнувањето на вооруженото востание.	ВООРУЖЕНОТО ВОСТАНИЕ ВО МАКЕДОНИЈА (1941 ГОД.)	Методија Шаторов Шарло Скопски народноослободителен партизански одред Боро Петрушевски Прилепски партизански одред „Гоце Делчев“	значајните настани и личности од тој период во Македонија- вооружено востание и ослободување - НОБ во Македонија ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период во Македонија
- Да се поттикнат, да осознаат за тешкотиите низ кои се развиваше НОБ во 1942/1943 година; - Да се поттикнат, да осознаат за прераснувањето на	НОБ ВО МАКЕДОНИЈА (1942 – 1944)	Михаило Апостолски Комунистичка партија на Македонија Депортација на Евреи АСНОМ Преспанско советување Прв баталјон на	

вооруженото востание во сенародна ослободителна антифашистичка борба;		Народноослободителната војска на Македонија „Мирче Ацев“	
- - Да се поттикнат, да осознаат за ослободувањето на Македонија од фашистичката окупација; - да се поттикнат, да осознаат за учеството на Македонците во пробивањето на Сремскиот фронт и во ослободителните дејствија на север од Југославија. - Да се поттикнат, да осознаат за положбата на Македонците во Пиринска Македонија; - да се поттикнат, да	ОСЛОБОДУВАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА И УЧЕСТВОТО НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ОСЛОДУВАЊЕТО НА ЈУГОСЛАВИЈА ПОЛОЖБАТА НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО БУГАРИЈА (1941-1944)	Алексо Демниевски Бауман Никола Парапунов Иван Козаров Гроздан Николов Никола Калапчиев Крум Радионов	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за ослободувањето на Македонија и за учеството на македонците во ослободувањето на Југославија ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-

осознаат за националноослобо-дителните стремежи на Македонците и нивната ослободителна борба.		Георги Мадолев Арсо Пандурски	разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период во Македонија ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период во Македонија
- Да се поттикнат, да осознаат за положбата на Македонците под окупаторскиот систем; - да знаат за начините на отпор и за организираната национално-ослобо-дителна борба на	ПОЛОЖБАТА НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА (1941-1944)	Лазо Трповски Наум Пејов Мирка Гинова Прва егејска бригада Македонска антифашистичка организација (МАО)	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за положбата на македонците во Бугарија и Грција (1941-

Македонците; - да се поттикнат, да осознаат за учеството на Македонците во заедничката антифашистичка борба со грчкиот народ.			1944) ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали
- Да се поттикнат, да осознаат за подготовките за свикување на Првото заседание на АСНОМ; - да се поттикнат, да осознаат за одлуките на Првото заседание на АСНОМ; - да се поттикнат, да осознаат за односот на меѓународната јавност кон создавањето на македонската држава.	СОЗДАВАЊЕ НА МАКЕДОНСКАТА ДРЖАВА	Методија Андонов Ченто Панко Брашнаров Емануил Чучков АСНОМ Декларација на АСНОМ Лазар Колишевски Устав на Народна Република Македонија Химна „Денес над Македонија се раѓа“ Знаме и грб Кодификација на македонски литературен јазик	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Создавањето на македонска држава ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други

		Македонска азбука (31 буква) Универзитет „Свети Кирил и Методиј“ Македонски народен театар Научни институти Македонска православна црква	пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период во Македонија ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период во Македонија ▪ Слушање на химната на Македонија ▪ Посета на театар, научни институции и др.

6. СВЕТОТ, ЕВРОПА И БАЛКАНОТ ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА (Ориентационо 11 часа)			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
- Да се поттикнат, да осознаат за противречностите помеѓу големите сили и за блоковската поделба на светот; - да се поттикнат, да осознаат за формирањето на најважните европски асоцијации и нивната улога; - да се поттикнат, да осознаат за кризните жаришта во светот по Втората светска војна.	МЕЃУНАРОДНИТЕ ОДНОСИ ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	Маршалов план Организација на обединетите нации (ООН) Трибунал во Нинберг Блоковска поделба на светот Северноатлански пакт (НАТО) Социјалистички блок – Варшавски пакт Трет свет – Движење на неврзаните земји Џавахарлал Нехру Јосип Броз Тито Гамал Абдел Насер Европска економска заедница	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Меѓународните односи по Втората Светска Војна, подем и ризи во социјализмот ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации- разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период

- Да се поттикнат, да осознаат за воспоставувањето на советскиот модел на социјализмот во источноевропските земји и за сталинизацијата на општествено-економските и политичките системи на источно-европските земји; - да се поттикнат, да го осознаат процесот на десталинизација и распадот на социјализмот.	ПОДЕМ И КРИЗИ НА СОЦИЈАЛИЗМОТ	Никита Хрушчов Александар Дупчек Михаил Горбачов Николае Чаушеску Лех Валенса Јуриј Гагарин Нил Армстронг „Берлински ѕид“ Синдикална организација „Солидарност“ Кадифена револуција	

- Да сепоттикнат, да осознаат за политичките промени во балканските држави; - да се поттикнат, да осознаат за основните појави и процеси во општествено-економскиот живот на балканските држави; - да се поттикнат, да осознаат за состојбите со човековите права. - Да се поттикнат, да осознаат за ослободувањето на Албанија и воспоставувањето	ОПШТЕСТВЕНО - ЕКОНОМСКИ И ПОЛИТИЧКИ ПРОМЕНИ НА БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ АЛБАНИЈА ОД 1944-1990 г.	Јосип Броз Тито Георги Димитров Тодор Живков Енвер Хоџа	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за општествено економски и политички промени на балканските држави (Албанија) ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации- разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните

на комунистичка власт; - да се поттикнат, да осознаат за колективизацијата на албанското село; - да се поттикнат, да осознаат за меѓународните односи на Албанија; - да се поттикнат да осознааат т за просветата и културата.			личности од тој период ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Албанците во Југославија и Грција
- Да се поттикнат,да осознаат за положбата на Албанците во рамките на внатрешното административно-територијално	АЛБАНЦИТЕ ВО АВНОЈСКА ЈУГОСЛАВИЈА И ГРЦИЈА ОД 1945 – 1990 ГОДИНА	Александар Ранковиќ	▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по

уредување на авнојска Југославија; - да се поттикнуваат, да ги осознаат причините за иселувањето на Албанците во Турција; - да се поттикнуваат, да осознаат за Брионскиот пленум (1966), за уставната положба според Уставот од 1974 година и за положбата во периодот 1981-1989; - да се поттикнат, да осознаат за положбата на албанското малцинство во Грција и односот на грчките власти кон			илустрации за значајните настани и личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за културно – просветниот

истото. - Да се поттикнат, да осознаат за развојот на основното и средното образование; - да се поттикнат, да осознаат за развојот на високото образование и научните институции. - Да се поттикнат,да осознаат за економската и политичката криза во Албанија при крајот на 80-те години;	КУЛТУРНО – ПРОСВЕТНИОТ РАЗВИТОК НА АЛБАНЦИТЕ ВО ЈУГОСЛАВИЈА ЈУГОСЛАВИЈА И АЛБАНИЈА ВО ПЛУРАЛИСТИЧКИТЕ И ДЕМОКРАТСКИТЕ ПРОЦЕСИ	Универзитет во Приштина Виша педагошка школа во Скопје	развиток на албанците воЈугославија ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период

- да се поттикнат, да осознаат за причините за распаѓањето на југословенската федерација; - да се поттикнат да осознаат за воспоставувањето на повеќепартиска парламентарна демократија во Албанија и во земјите на бившата СФРЈ.			

7. МАКЕДОНИЈА ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА (**Ориентационо 12 часа**)			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
- Да се поттикнуваат, да осознаваат за најважните мерки на стопанската политика и нивните последици за економскиот развој на Република Македонија; - да се поттикнува, да осознае за етапите на развојот политичкиот систем до 1991 година.	ОПШТЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧКИ И ЕКОНОМСКИ ПРИЛИКИ ВО МАКЕДОНИЈА	Методија Андонов Ченто Димитар Влахов	▪ Разговор за Општествено-политички и економски прилики во Македонија и национални малцинства ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-разговор по илустрации за значајните личности од тој период

- Да се поттикнува, да осознае за етничкиот состав на населението до 1991 година; - да се поттикнува, да осознае за основните политичко-правни акти со кои се регулирале правата на националните малцинства и етнички групи во Македонија.	ПОЛОЖБАТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА И ЕТНИЧКИ ГРУПИ ВО МАКЕДОНИЈА ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА (1944-1991)	Албанци Турци Срби Роми Власи Бошњаци	▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период
- Да се поттикнува, да осознае за начинот на осамо-стојување на РМ; - да се поттикне,да осознае за промените во поли-тичкиот и економскиот	САМОСТОЈНА И НЕЗАВИСНА МАКЕДОНИЈА	Никола Кљусев Киро Глигоров Борис Трајковски	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Самостојна и независна Македонија и за Македонската православна црква ▪ Текст метода:

систем; - да се поттикне, да осознае за меѓународните односи и меѓународната положба на РМ. - Да се поттикне,да осознае за процесот на осамостојување на МПЦ и нејзиниот однос со другите православни цркви; - да се поттикне да осознае за организацијата и функционирањето на МПЦ.	МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА	Свети Климентова Охридска архиепископија Господин господин Доситеј Г.г. Ангеларij Г.г. Гаврил Г.г. Михаил	читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации- разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период во Македонија ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период во Македонија

- Да се поттикне,да осознаат за организационата поставеност на ИВЗ и на другите верски заедници во Македонија; - да се поттигне да осознае за начинот на делување на верските заедници.	ИСЛАМСКАТА ВЕРСКА ЗАЕДНИЦА И ДРУГИТЕ ВЕРСКИ ЗАЕДНИЦИ ВО МАКЕДОНИЈА	Исламски шеријат Македонци Муслимани Католичка верска заедница Мајка Тереза	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Исламската верска заедница и др.верски заедници во Македонија ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјал
- Да се поттикне ,да осознае за достигањата во сферата на образованието; - Да се поттикне, да ососзнае за најважните научни институции; - да се поттикне, да осознае за	ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА	Македонски правопис Македонска граматика Речник на македонски јазик Македонска радиотелевизија Македонски народен театар Театар на народностите Кочо Рацин Венко Марковски	▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за образование, наука и култура во Македонија ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка

најважните институции и достигања во областа на културата. - Развојот на основното и средното образование; - развојот на високобразован научен кадар и на научните дејности; - достигањата и	КУЛТУРНО-ПРОСВЕТЕН РАЗВОЈ НА АЛБАНЦИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА (1944-1991)	Мите Богоевски Ацо Шопов Владо Малески Ацо Караманов Албанолошка катедра на Филолошкиот факултет во Скопје Луан Старова Универзитет Југоисточна Европа Тетовски универзитет	и од други пишувани материјал за македонскиот правопис и граматика ▪ Илустрации- разговор по илустрации за значајните личности и настани од тој период во Македонија ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за културно-просветниот развој

придонесот на Албанците во културниот развој на РМ. - Да се поттикне, да осознае за положбата на Македонците во Пиринска Македонија и за односот на бугарските власти кон нивните национални права и посебност; - да се поттикне,да осознае за положбата на Македонците во Егејска Македонија и за односот на грчката политика	ПОЛОЖБАТА НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО СОСЕДНИТЕ ДРЖАВИ	Горна Цумаја (Благоевград) ОМО „Илинден“ и ОМО „Илинден- Пирин“ Лазо Ангеловски Македонски деца бегалци Весници „Зора“ и „Нова зора“ Мала Преспа – Албанија Голо Брдо - Албанија	на албанците во Македонија(1944-1991) ▪ Разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период во Македонија ▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за положбата на Македонците во соседните држави и ▪ Текст метода: читање текстови од историска читанка и од други пишувани материјали ▪ Илустрации-

кон признавањето на нивната национална посебност; - да се поттикне,да осознае за положбата на Македонците во Албанија; - да се поттикне, да ги споредуваат правата на Македонците во соседните држави, во однос на правата на етничките заедници и во РМ.			разговор по илустрации за значајните настани и личности од тој период ▪ Изработка на пано, со слики и илустрации од значајните личности од тој период во Македонија
- Да се поттикне,да осознаат причините за миграциите на населението од	ИСЕЛЕНИШТВОТО ОД МАКЕДОНИЈА ВО СВЕТОТ ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	САД Канада Австралија Западна Европа Списание „Македонија“	

Македонија; - да се поттикне, да осознае за најголемите миграциони центри на македонските граѓани и за начинот на живот и прилагодување во новата средина; -да се поттикнат,да осознаат за врските на иселениците со татковината.			▪ Разговор преку слики, илустрации, историска читанка за Иселеништвото од Македонија во светот по Втората Светска Војна

Напомени за начинот на планирање и реализација на наставната програма

Во паралелките во посебните основни училишта и во посебните паралелки при редовните основни училишта составот на учениците е изразито хетероген. За учениците со посебни образовни потреби согласно, со видот и степенот на попреченоста, треба да да се практикува строго диференциран и индивидуализан пристап во рамките на воспитно - образовниот процес. Ваквиот приод е во функција на нивните индивидуални специфични потреби, а се очекува да резултира со развивање на индивидуалните потенцијали и секако академски постигнувања.

Во тој контекст, наставниците кои реализираат настава со овие ученици треба:

- Да се обидат при изготвувањето на планирањето (доколку видот и попреченоста на учениците во паралелката го дозволува тоа) да планираат исти содржини, цели и активности за целата паралелка;
- За учениците во паралелката чиј вид и степен на попреченост на дозволува наставниците да планираа исти содржини, цели и активности за целата паралелка, тогаш за нив треба да да планираат парцијална партиципација во рамките на содржините, целите и активностите кои ги реализира целата паралелка;
- Доколку видот и степенот на попреченост е многу сериозен наставникот пристапува кон изготвување интерен индивидуален образовен план за тие ученици во рамките на адаптираните наставни програми (при изготвување на индивидуален образовен план наставникот може да користи наставни содржини и цели и од наставните програми од претходните учебни години). Кога наставникот во индивидуалниот образовен план користи наставни содржини и цели и од наставните програми од претходните учебни години, треба да ги наведе: одделението, содржините како и целта на нивното повторно обработување.

5. КАРАКТЕРИСТИКИ НА УЧЕНИЦИТЕ СО МУЛТИХЕНДИКЕП

- Развојот на учениците со мултихендикеп ги следи законитостите на развојот карактеристични за севкупната популација. Нивните физиолошки, социјални и емоционални потреби се како и на останатите нивни врсници. Специфичностите се во темпо на развојот, кој е најчесто забавен. Времетраењето и специфичностите на секоја од развојните фази е специфична за секое дете.
- Карактеристичните „одлики" на учениците со мултихендикеп имаат импликации во повеќе области. Учениците со мултихендикеп имаат „сиромашна" меморија површно, лабилно и краткотрајно внимание, ограничено логичко расудување, дефицитно сознание за себе и опкружувањето, ограничени способности за дискриминација и исклучително редуцирана способност за имагинација и апстракција.
- Кај учениците со мултихендикеп примарните пречки се сериозни пречки во психичкиот развој, но исто може да имаат и редукција на слухот и/или видот и симптоми на аутизам. Повеќето од нив се потполно зависни од околината односно потребен им е постојан надзор.
- Заради успешно одговарање на сите овие специфични индивидуални потреби на учениците со мултихендикеп како и заради специфичниот стил на учење, наставникот треба да планира различни типови наставни часови (часови за обработка на наставните содржини, часови за увежбување, за повторување и часови за проверување на нивото на усвоеност на наставните содржини).
- Пред да се премине на обработка на нова наставна содржина треба да се искористи предзнаењето на ученикот односно да се тргне од веќе познатото, како вовед во новите содржини. Бидејќи учениците имаат скромни искуства и предзнаења, наставникот пред да започне со обработка на новите наставни содржини треба да планира и да реализира набљудувања и/или посети со цел за стекнување и проширувањена нивните конкретни искуства и предзнаења. За да им овозможи на учениците постапно усвојување на содржините новото градиво треба да се усвојува етапно. При објаснувањето на новите поими треба да се планира доволно време и да користи повеќе соодветни средства и помагала

за успешно приближувањена новиот поим на ученикот. Наставникот треба да користи конкретни предмети и/или нивни модели, внимателно избрани слики, цртежи, илустрации, филмови и сл. При усвојување на нов поим (доколку се усвојува со сите ученици) наставникот го запишува на училишната табла и/или на индивидуална плоча, картон или соодветно парче хартија (доколку новиот поим се однесува на конкретен ученик). Доколку е потребно наставникот користи синоними познати на ученикот. Дополнителните објаснување треба да бидат концизни и прецизни. Наставникот не треба да воведува нови поими се додека претходните не се потполно усвоени. Доколку наставникот дозволи да се натрупуваа нови поими, вниманието на ученикот флуктуира и постепено губи интерес активно да партиципира на часот.

- Кај репродуктивното повторување на наставните содржини треба да се внесуваат одредени смислени промени. Тоа е интересно за учениците бидејќи со промените се избегнува монотонијата, а е поефикасно за ученикот затоа што придонесува за потполно остварување на функционалните цели на наставата. Токму тие промени создаваат дополнителни напори и проблеми за овие ученици. Тоа е етапа на усвојување на знаењата кога се оперира со факти, кога се работи на генерализации, за апстракции и разбирање на поставените задачи. Тоа од учениците бара нивно активно творечко решавање, прикажување на постигнатите резултати, а за сето тоа е потребен развиен говор и добри аудитивни способности (компетенции кои овие ученици или не ги поседуваат или се на незадоволително ниво).
- Развојот на говорот и слушањето е перманентен процес кој трае во сите етапи од основното образование. За да можат учениците да ги развиваат творечките способности, треба да ги разбираат наставните содржини. Заради тешкотиите во разбирањето на многу изрази, факти, апстракции и генерализации треба да се организираат говорни и слушни вежби. Во случаите со слаби говорни способности тешко може да се постигне учениците самостојно да произнесуваат преструктуирани содржини. Заради тоа овие ученици во фронталниот начин на работа можат да ги изразат сопствените

вистински и потенцијални интелектуални творечки способности , како што се: досетливоста, проникливоста, оригиналноста и неконвенционалноста.

- При усното проверување на нивото на постигнувањата наставникот треба да поставува прилагодени , соодветни, јасни, разбирливи прашања-задачи по потреба да се користи со дополнителни прашања особено кога сака да ги провери способности на мислењето на ученикот и евентуално формализмот во неговото знаења. Во таквиот начин на проверување субјективниот фактор - наставникот може да има голема улога и постигнувањата на адекватниот однос кон ученикот и во создавањето пријатна клима (со стрпливост и разбирање) како и вреднување на нивото на постигнување на ученикот.
- Писменото проверување овозможува проверка на познавањето на содржината, способноста за мислење и писмено изразување. За да биде сигурен дека ученикот правилно го разбира усмениот налог истиот го запишува на училишната табла, наставото ливче и сл.
- Заради збогатувањето на речникот секојдневно треба да се води слободен разговор инициран од конкретни случувања или импровизирани ситуации.

При реализирање на воспитно-образовниот процес со учениците со мултихендикеп треба да се оперира со богато илустриран материјал. Добро избрана слика, цртеж, илустрација кои може да им обезбедат онаа што сакаме интелектуално сфаќање, логички обработен материјал и сето тоа да го изрази со говор.

Развојот и учењето на учениците со мултихендикеп и со оштетен вид се одвива според истите законитости на развојот како и кај учениците што гледаат, но, постојат разлики и варијанти кои се однесуваат главно на брзината и темпото на нивниот развој. Темпото на стекнување на одредени вештини и знаења кај нив е побавен, а варирањето во брзината на развојот е поголема отколку кај уениците кои имаат вид. Воопшто, кај слепите лица (кои имаат и пречки во психичкиот развој) е потребно постојано зборување, усно обраќање, објаснување, разговор, проверка на разбраното по пат на прашања.

Учениците со мултихендикеп со симптоми на аутизам манифестираат доцнења во развојот на говорот и јазикот. Кај нив поголеми се предизвиците на полето на социјалната комуникација и интеракција. Тие исто така може да имаат проблеми со започнувањето и/или спонтано одвивање на конверзацијата. Многу често учениците со аутизам , обраќањето на наставникот не го разбираат како тој да им се обраќа на нив туку на другите што се во просторијата/околината. Да реагираат и/или да одговараат на одредени информации

Тие може да реагираат и/или да одговараат на одредени информации налози на многу невоообичаени, несоодветни, специфични и уникатни начини. Карактеристично за некои од нив е дека без некоја причина во одредени ситуации реагираат агресивно и автоагресивно што може да резултира со сериозни повредувања.

Карактеристика за нив е што тие многу често инсистираат на едноличност, монотоност и стереотипност во однесувањето и опкружувањето. Многу често пружаат отпор на воведување на евентуални промени од било каква природа. Учениците се соочуваат со тешкотии во искажувањето на сопствените потреби, желби, намери и сл. Специфичноста на нивното однесување исто така, претставува постојано повторување на одредени зборови и фрази (ехолалија), како и повторување на одредени движења (ехопраксија). Изразената хипо и хиперактивност е, исто така карактеристична за нив.

6. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

- **Насоки за меѓупредметно поврзување (корелација со други наставни премети)**

  Наставниот предмет **основи на општествените науки** содржи меѓупредметно поврзани цели, содржини и активности односно корелација. Со оглед на фактот што наставната програма е структуирана за да поттикнува кај ученикот интегриран развој во сфаќањето на општествените науки, се очекува и планирањето на наставата да ја следи оваа глобална цел. Целите и содржините на овој наставен предмет се компонирани од аспект на сите општествени науки и нивната примена во секојдневниот живот.

- **Препораки за користење на годишниот фонд на часови**
  Препораките за користење на годишниот фонд на часови се дадени како ориентација заедно со конкретните цели и теми и содржини што секако не треба да го ограничува нивното прераспределување, според потребите при реализацијата.
  Поинакво користење на часови треба да го проценува предметниот наставник според достигнувањата на неговите ученици т.е. според промените во квалитетот на знаењата и резултатите кои тие ги постигнуваат.
  Наставниот предмет **основи на општествените науки во IX одделение** се изучува со 2 часа неделно односно 72 часа годишно.

- **Наставни средства**
    - Извори на учење од непосредната околина-примери на појави, настани предмети и сл.во семејството, населбата, блиската околина, општината и општеството во целина , како и односите меѓу луѓето.
    - Енциклопедии за деца, речници, атласи, карти и сл.
    - Интернет, образовни софтвери-Греен пакет јуниор.
    - Светски признати списанија од областа на општествените науки.
    - Аудиовизуелни средства (графоскоп, дигитален фотоапарат, дигитална камера, телевизор, ДВД, видеоплеер, ЛЦД и др.)

Важно е наставниот процес да биде заснован на
-секојдневни реални состојби и прашања кои произлегуваат од непосредната лична и општествена околина на учениците;
-холистичка, интердисциплинарна и интерактивна обработка на наставните содржини;
-насочување кон планирањето и преземањето на активностите во непосредната околина;
-поттикнување на споредбен пристап во обработка и презентирање на информации за појавите и други сознанија.

За постигањето на целите треба да се користат соодветни наставни форми од индивидуална работа, работа во парови и групна работа. Во разработката на наставната содржина соодветно треба да се користат следните методи и активности: проектна настава, проблемска настава, посети и разговори, играње на улоги и симулација, усна и писмена презентација. Се препорачуваат исто така и екскурзии и посети кога е можно тоа. Наставникот е самостоен при изборот на начините и пристапите во реализација на наставната програма.

7.ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Следењена постигањата на учениците

Во текот на наставата редовно се следат и вреднуваат постигнувањата (промените) на учениците, се прибираат показатели за нивните активности, мотивираноста за учење, соработка со другите и сл. (формативно оценување), со цел да се воспостават врските помеѓу учењето, поучувањето и оценувањето.

Во програмата се наведуваат начини на следење и оценување на постигањата на учениците во рамките на наставните теми низ активностите на учениците во кои спаѓаат активностите поврзани со водење на потфолио за ученикот со задачи, извештаи од истражувачките активности и сл.Други средства и постапки за следење и оценување : говорни вежби, разговор - дијалог наставник-ученик, работни листови, тестови на знаења.

Следењето на постигнувањата на уениците е составен дел на планирањето на наставата и на учењето

- Оценувањето треба да се базира врз користењето на повеќе различни методи за да се намалуваат слабостите и за да се земаат во предвид различните стилови и предиспозиции за учење на учениците. Проверувајќи го напредокот во постигнувањата на учениците, наставникот може да ги насочува учениците кон поставените цели на наставата.
- Оценувањето треба да биде праведно, да се спроведува непристрасно, како при вреднување на постигнувањата така и при интерпретацијата и користењето на резултатите.
- Оценувањето треба да се врши транспарентно што подразбира дека учениците треба да знаат кои се целите на наставата, кои се очекуваните постигнувања и како тие постигнувања се оценуваат. Тоа значи дека учениците треба да знаат зошто и што треба да научат и како и кога се оценува.
- Учениците и родителите треба континуирано да имаат увид во оценувањето.

Начини на проверување и оценување

- Усни одговори на прашања поставени од наставникот или од учениците;
- Писмени извештаии, евиденции на податоци од истражувањата;
- Практична изведба (вежби, моделирање, изработка на цртежи, скици, други графички материјали, примена на формули и сл.
- Проектна работа (набљудување, предвидување, собирање податоци и објекти, запишување и прикажување на податоци, презентирање);
- Работа во група;

Други средства и постапки за следење и оценување:

- Разговор-дијалог / наставник-ученик;
- Контролни листови, тестови на знаења;
- Домашни работи;
- Чек листи

Постигнувања на учениците во текот на годината се оценуваат со бројчана оценка.

8. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата по наставниот предмет основи на општествени науки се реализира во просторни услови и услови на опременост според општиот норматив за опременоста за реализирање на наставните програми за деветгодишно основно образование.

9.НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставната програма по основи по општествени науки во деветто одделение може да ја изведува лице кое завршило:

- -Завршени студии по историја наставна насока со дополнителна дефектолшка дообразба;
- -Завршени студии по историја ненаставна насока со педагошко-психолошка и методска дообразба и дополнителна дефектолошка дообразба и
- -Дипломиран дефектолог

Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Адаптираната наставната програма по **основи на општествените науки за IX одделение** на деветгодишното основно образование за **учениците со мултихендикеп** во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта, врз основа на утврдената соодветна наставна програма за деветгодишно основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

Бр.12-15182/1
22.09.2015 година

Министер

____

Abdilaqim Ademi

Изготвил: работна група, координатор Ирена Борисовска, советник
Контролирал: Трајче Ѓорѓиевски, раководител на одделение
Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор